

KAMU HUKUKU/PUBLIC LAW

Araştırma Makalesi / Research Article

Önleyici Kolluk Tedbirlerinin Uygulanmasında Karakter (Delili) Değerlendirmeleri Üzerine*

On Character (Evidence) Assessments in the Implementation of Preventive Law Enforcement Measures

Çetin ARSLAN**

Asena Kamer USLUADAM***

ÖZ

Karakter delili ceza muhakemesinde vakia olarak karakteri ortaya koyan ispat araçlarıdır. Karakter delili kapsamında kalan özellikle daha önce işlenmiş olan suçlara dair kayıtlara hem suç öncesi hem de suç sonrası faaliyetlerde sıklıkla başvurulmaktadır. Anglo-Amerikan hukuku kaynakları geleneksel olarak ceza muhakemesinde karakter delilini yasaklamaktadır. Buna karşılık Kıta Avrupası hukukunda karakter deliline yönelik bir yasaklamaya genel olarak rastlanmamaktadır. Herhangi bir yasaklama bulunmasa dahi karakter delili doğası gereği önyargılara neden olması dolayısıyla ceza muhakemesinde adil yargılanma hakkı ve kusur, fiil ceza hukuku ve şüpheden sanık yararlanır ilkeleri bağlamında sakıncalıdır. Ceza yargılamalarında karakter deliline başvurulması ile önleyici kolluk tedbirleri kapsamında karakterin göz önünde bulundurulmasında aynı sakıncaları ifade etmek mümkün değildir. Öte yandan önleyici kolluk tedbirleri kapsamında karakterin değerlendirilmesinde özel hayatın gizliliği, kişisel verilerin korunması ve kişinin maddi ve manevi varlığını geliştirme hakkı kapsamında özellikle hususlar bulunmaktadır. Çalışmada önleyici kolluk tedbirlerinden karaktere dair değerlendirmelerin önem kazandığı Genel Bilgi Toplama sistemi kaydı tutmaya ilişkin mevzuat ve yargı kararları, sözü edilen haklar perspektifinde eleştirel bir şekilde ele alınmakta; tedbire ilişkin öneriler ortaya konulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Karakter, karakter delili, önleyici kolluk tedbirleri, genel bilgi toplama sistemi, kişisel veri.

* Makale gönderim tarihi: 23.03.2024. Makale kabul tarihi: 10.10.2024. Çetin Arslan, Asena Kamer Usluadam, "Önleyici Kolluk Tedbirlerinin Uygulanmasında Karakter (Delili) Değerlendirmeleri Üzerine", *İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 11, Sayı 2, 2024, s. 115-140 DOI: <https://doi.org/10.46547/imuhfd.2024.11.2.7>.

Bu çalışma; Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesinde tamamlanan "Ceza Muhakemesi Hukukunda Karakter Delili" isimli doktora tezinden türetilmiş, 06.10.2022-07.10.2022 tarihlerinde gerçekleştirilen 1. Uluslararası Polis ve Ceza Hukuku Sempozyumu'nda aynı isimle sunulan bildirinin genişletilmiş ve güncellenmiş hâlidir.

** Prof. Dr., Hacettepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Öğretim Üyesi, Hâkimler ve Savcılar Kurulu Üyesi, cetinarslan@hacettepe.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0001-7930-3781>.

*** Arş. Gör. Dr., Ordu Üniversitesi Ünye İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Öğretim Elemanı, asenakamer@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-1680-1043>.

Çatışma Beyanı: Yazar/lar herhangi bir çatışma beyanı bildirmemiştir.

ABSTRACT

Character evidence is a means of proving character in criminal proceedings. Records of previous crimes that fall within the scope of character evidence are frequently used in both pre-crime and post-crime activities. Anglo-American law sources traditionally prohibit character evidence in criminal proceedings. In contrast, Continental European law generally does not contain any prohibition on character evidence. Even in the absence of any prohibition, character evidence is inherently prejudicial and therefore problematic in the context of the right to a fair trial, the principles of fault, the criminal law of the act and the benefit of the doubt. It is not possible to express the same drawbacks in the use of character evidence in criminal proceedings and in the consideration of character within the scope of preventive law enforcement measures. On the other hand, in the evaluation of character within the scope of preventive law enforcement measures, there are special considerations within the scope of the right to privacy, protection of personal data and the right to develop one's material and spiritual existence. In this study, the legislation and judicial decisions regarding the General Information Collection System record keeping, which is one of the preventive law enforcement measures in which character evaluations gain importance, are critically examined from the perspective of the rights mentioned, and recommendations regarding the measure are put forward.

Keywords: Character, character evidence, preventive policing measures, general information collection system, personal data.

Giriş

Önleyici kolluk faaliyetlerinin¹ büyük bir kısmında esas olarak tahmin faaliyeti yürütülmektedir. Karakterin bir kişiyi diğerinden ayırt etmeye yaraması ve karakterin tutarlı davranışlardan oluşması onun bu tahmin faaliyetinde önemli fonksiyonları olabileceğini göstermektedir. Nitekim hem suç öncesinde hem de suç sonrasındaki faaliyetlerde, geçmişten günümüze çeşitli şekillerde karşımıza çıkan suç kayıtları, işlenmiş olan ve gelecekte işlenecek olan suçların belirlenmesi bakımından önemli bir bilgi kaynağı olarak değerlendirilmektedir. Söz konusu suç kayıtlarının tutulması, suça eğilimi ortaya koyması itibariyle karak-

1 Önleyici kolluk, idari kolluk veya suç öncesi kolluk aynı anlamlara gelecek şekilde kullanılabilir. Turan Yıldırım, Melikşah Yasin, Nur Kaman, Eyüp Özdemir, Gül Üstün, Özge Tekinsoy-Okay, *İdare Hukuku*, 6. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2016, s. 549. Suç öncesi bugün ön alan olarak da ifade edilebilmektedir. Ön alan araştırmaları, henüz başlangıç şüphesinin bulunmadığı, somut bir tehlikenin de olmadığı bir evreyi ifade etmektedir. Bu aşamada verilerin elde edilmesi ve analizine odaklanılmaktadır. Veli Özer Özbek, *Polis Hukuku ve Ceza Muhakemesi Hukukunda Temel Haklara Müdahaleler*, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2021, s. 33. Önalan araştırmaları (soruşturmaları) önleyici kolluk faaliyetlerinden ayrı olarak değerlendirilmekte, şu şekilde tanımlanmaktadır: "...önalan araştırmaları, beyaz alanı oluşturan polis hukuku ile siyah alanı oluşturan, suç işlendikten sonra başlayan soruşturma ve kovuşturma evreleri arasında yer alan, gri alandan oluşan bir hukuk alanıdır.". Nurullah Kunter, Feridun Yenisey, Ayşe Nuhoğlu, *Muhakeme Hukuku Dah Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku İkinci Kitap*, 17. Baskı, Beta Yayınevi, İstanbul, 2010, s. 5.

ter olgusuna en sık başvuru alan önleyici kolluk tedbirleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunun yanında teknolojik gelişmeler, suçla mücadelede yeni yöntemler ortaya çıkarmakta; bu yöntemler risklerin öngörülmesi/ortadan kaldırılması noktasında çok çeşitli müdahale imkanları yaratmaktadır. Risk analizleriyle henüz suç işlenmeden tüm kişilik özellikleri, yaşam tarzı ve uyumluluk değerlendirmeleri yapılarak suçun tahmin edilebilmesi arzusu ön plana çıkmaktadır. Bu bağlamda önleyici kolluk tedbirlerinde karaktere dair bilgilerin toplanması ve değerlendirilmesi pratikleri gün geçtikçe artış göstermektedir.

Çalışmada öncelikle karakter ve karakter delili hakkında kısaca bilgi verilmektedir. Delil kavramı esasen ceza muhakemesine ilişkin bir kavramdır. Karakter delili kavramı da ceza muhakemesinde kısaca muhakemenin konusu vakıalar dışında kalan davranışlar ve eğilime ilişkin delilleri ifade etmektedir. Bu kavramın çalışmamızda suç öncesi alana ilişkin önleyici faaliyetler bağlamında ifade edilmesinin nedeni, suç öncesi alanda yürütülen faaliyetlerdeki karakter değerlendirmeleriyle karakter delili kapsamında kalan hususlara işaret edilmek istenmesidir. Her ne kadar delil, suç sonrasına ilişkin bir kavram olsa da çalışmada karakter kavramının kapsamını belirlemek adına muhakeme hukukuna ait olan karakter delili terimine yer verilmektedir.

Çalışmanın devamında karakterin önleyici kolluk tedbirleri açısından önemi ve bu tedbirlerin uygulanmasında karakter değerlendirmelerinin geleceğinin anlaşılabilmesi açısından sosyolog *Ulrich Beck* tarafından ortaya atılan risk toplumu kuramına değinilerek özellikle öngörüye dayalı kolluk faaliyetleri kapsamında bilgi verilmektedir. Karakter ve önleyici kolluk tedbirlerinin bağıntı ortaya koyduktan sonra çalışmada esas olarak karaktere en çok başvuru alan önleyici kolluk tedbirleri olarak Genel Bilgi Toplama (GBT) sistemi kaydı tutulması ele alınmaktadır. GBT sistemine ilişkin mevzuat ve yargı kararları sözü edilen haklar perspektifinde eleştirel bir şekilde değerlendirilmekte, tedbire ilişkin öneriler ortaya konulmaktadır. Son olarak GBT sorgusuna eşlik eden önleme araması tedbirine bu bağlamda değinilerek çalışma tamamlanmaktadır.

I. Karakter Delili Kavramı ve Önleyici Kolluk Faaliyetleriyle Bağlantısı

A. Karakter ve Karakter Delili Kavramı

Karakter kavramı farklı disiplinlerce tanımlanmaya çalışılmakta; karakterin yapısı konusunda çok sayıda kuram ortaya atılmaktadır. Buna karşılık karakter kavramının üzerinde uzlaşılan bir tanımı mevcut değildir. Yine de çeşitli disiplinlerce yapılan tanımlarda karakterin kimi özelliklerinin tekrar edildiği görülmektedir. Bunlar: karakterin bir kişiyi diğerinden ayırt etmeye yaraması, karakterin tutarlı davranışlardan oluşuyor olması ve karakterin kişinin ahlaki

doğasını ifade ediyor olmasıdır.² Bu üç özellik karakterin hem suç öncesi hem de suç sonrası hukuk alanındaki fonksiyonunu ortaya koyması bakımından önemlidir.

Karakter, sözü edilen özellikleriyle doğası gereği bilme/tahmin etme faaliyeti yürütülen önleyici kolluk faaliyetlerinde ve ceza muhakemesinde iyi bir bilgi kaynağı olarak değerlendirilmeye müsait gibi görünmektedir. Öncelikle karaktere dair bilgi sahibi olunması, kimliğe dair bilgi sahibi olunması anlamına gelmektedir. Bu anlamda karakterin bilinmesi hem suç öncesi hem de suç sonrası alanda kimliğin belirlenmesi fonksiyonunu üstlenebilir. Karakterin tutarlı davranışlardan oluşmasıysa, karakteri bilinen bir kişinin gelecekte ne şekilde davranacağını önceden kestirilebilmesi demektir. Önleyici kolluk faaliyetleri de doğası gereği böylesi tahminler üzerine yürütülmektedir. Karakterin kişinin ahlaki doğasını ifade etmesiye karakteri değerlendirme faaliyetinin ahlaki yargılara dayanması anlamına gelmektedir.

Karakterin kişinin ahlaki doğasını ifade etmesi, onun temel hak ve özgürlüklere müdahale teşkil eden kolluk faaliyetinde ve ceza muhakemesinde kullanılması konusundaki temel çekinceyi oluşturmaktadır. Önleyici kolluk faaliyetlerinde suçun önlenmesinden ziyade kişiye dair ahlaki yargılar nedeniyle kimi tedbirlere başvurulması, söz konusu tedbirlerin müdahale teşkil ettiği temel hak ve özgürlükleri ihlal eder. Suç sonrası alan olarak ceza kovuşturmalarında sanığın karakterine dair bilgi sahibi olan hâkimin, sanığın işlediği fiilden ziyade onun karakterine ilişkin ahlaki yargılarla bir hükme varmasıysa en başta kusur ilkesine aykırıdır. Karakterin ayırt edici olması ve tutarlı olması beklentisi, onun bilinmek istenmesindeki temel motivasyon olsa da onun ahlaki yargılara neden olan yapısı gereğince karakterin bilinmesi ve araştırılması temel hak ve özgürlüklerin ihlaline neden olabilmektedir.

Karakter delili kapsamında karakterin ne olduğu konusunda kavramın menşei olan Anglo-Amerikan hukukunda doğrudan bir tanıma rastlanmamaktadır. Amerika Birleşik Devletleri federal mahkemelerinde yürürlükte olan Federal Delil Kuralları,³ karakter delili düzenlemeleri içinde karakterden ne anlaşılması gerektiği konusunda herhangi bir düzenlemeye yer vermemekte, danışma komitesi notlarında (örneğin kural [k.] 405 için) sadece karaktere

2 Muhtelif tanımlar için bkz. Orhan Hançerlioğlu, *Felsefe Sözlüğü*, 21. Baskı, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2013, s. 220; Güncel Masaroğulları, Muhammet Koçakgöl, *Psikoloji Sözlüğü*, Nobel Yayınevi, Ankara, 2011, s. 102; Bkz. Ray Corsini, *The Dictionary of Psychology*, Brunner-Routledge, New York, 2002, s. 155.

3 02.01.1975 tarihinde kabul edilen Federal Delil Kuralları (Federal Rules of Evidence [FRE]), 11 bölümde delil kurallarını düzenlemekte, 4. bölümündeysa karakter delili kurallarına yer vermektedir. Bkz. <https://www.uscourts.gov> (12.03.2024).

ilişkin barışçıl, dürüst gibi kimi özellikler örneklenmektedir.

Karakter delilinin ne olduğu konusundaysa İngiltere ve Galler Ceza Yargılaması Kanunu⁴ paragraf (p.) 98'de kötü karakter delili, kişinin kötü davranışı veya bu davranışlara eğilim gösterdiği yönünde deliller olarak tanımlanmaktadır. Kötü davranıştan ne anlaşılması gerektiğiysen Kanun'un 112. paragrafında düzenlenmekte, suçlar veya kınanabilir diğer davranışlar kötü davranış olarak nitelendirilmektedir.

Karakter delili⁵ genel bir tanımla muhakeme konusu vakıalar dışındaki vakıalara dayalı olarak bir kişinin belirli bir durumda belirli şekilde hareket ettiğini ortaya koymaya yarayan deliller olarak tanımlanabilir. Bu anlamda kişilerin ahlaki doğasını veya eğilimini ortaya koyan, vakıa olarak kişinin karakterini temsil eden deliller, karakter delilidir.⁶ Bu delilin konusunu mağdur, fail veya tanığın karakteri oluşturabilir.⁷ Ancak özellikle fail özelinde ifade edildiğin-

4 20.11.2003 tarihinde kabul edilen Ceza Yargılaması Kanun'u (Criminal Justice Act [CJA]), İngiltere ve Galler'de yürürlüktedir. Kanun'un 11. bölümde kötü karakter delili düzenlemeleri yer almaktadır. Bkz. <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2003/44/contents> (12.03.2024).

5 Anglo Amerikan Hukuku'nda genel olarak karakter delili *character evidence* kavramıyla ifade edilmekteyse de öğretilerde eğilim delili anlamında *propensity evidence* kavramına da rastlanmaktadır. Aslında karakter delili kavramı içinde alt başlıklar olarak ele alınabilecek, ancak genel olarak tartışma yarattığı için ön plana çıkan benzeri vakıalar delili anlamında *similar fact evidence*, önceki kötü davranışların delili anlamında *evidence of previous misconduct* kavramlarına da yer verilmektedir. Bkz. Hock Lai Ho, *Philosophy of Evidence Law Justice in the Search for Truth*, Oxford University Press, Oxford, 2008, s. 285; <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2003/44/part/11> (16.04.2024); <https://www.uscourts.gov> (16.04.2024); Mirjan R. Damaska, "Propensity Evidence in Continental Legal Systems", *Chicago-Kent Law Review*, Cilt 55, Sayı 70, 1994, s. 55 vd.; Edward J. Imwinkelried, "The Use of Evidence of an Accused's Uncharged Misconduct to Prove Mens Rea: The Doctrines That Threaten to Engulf the Character Evidence Prohibition", *Military Law Review*, Cilt 130, 1990, s. 41 vd.; Mike Redmayne, *Character in the Criminal Trial*, Oxford University Press, Oxford 2015, s. 7.

6 Söz konusu delil kategorisinin menşei olan Anglo-Amerikan Hukuku'nda ayrıca tasnif edilip, farklı dışlama kurallarına yer verilen ve son derece tartışmalı olan bu deliller, hangi süjenin karakterini temsil ettiğine, karakterin ortaya konuluş biçimine ve karakteri ortaya konulan kişi hakkındaki çıkarımların niteliğine göre ayrımlara tabi tutulmaktadır. Bu ayrımlara göre karakter deliline izin verilmekte veya ilgili delil dışlanmaktadır. Ayrıntılı açıklamalar için bkz. Asena Usluadam, *Ceza Muhakemesinde Karakter Delili*, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2022, s. 107-108.

7 Karakter delili düzenlemelerinde mağdur, fail ve tanığın karakterine ilişkin delillerde ayırma gidilmiştir. Örneğin FRE k. 404/a-2 sanık ve mağdur bakımından istisnaları düzenlerken, k. 404/a-3 tanığın karakter delillerinin kabul edilebilir olduğu hâllere ilişkin olarak k. 607, k. 608 ve k. 609'a gönderme yapmıştır. Genel kurallardan ayrılan özellikli suçlar yönünden istisnai düzenlemelere de yer veren FRE, cinsel suçlara ilişkin istisnaları k. 412 vd. düzenlemiştir. FRE k. 412'de mağdur bakımından, k. 413 ve k. 414'de ise sanık bakımından genel kuraldan ayrılan düzenlemeler yapılmıştır. CJA ise; sanık ve sanık dışındakilerin karakterine ilişkin bir ayırım yapmış, sanık dışındakilerin karakter delili hakkında p. 100 düzenlemesine yer verirken, düzenlemenin kapsamını geniş tutmuş, mağdur, tanık ve diğer süjeleri bu kapsamda değerlendirmiştir. Sanık bakımından CJA p. 101'de karakter delilinin kabul edilebileceği yedi istisnaya yer verilmiştir. Karakteri ortaya konulan süjeye göre yapılan ayırım temelde muhakemeye dahil olan bu süjelerin farklı menfaatlerinin korunmasından kaynaklanmaktadır. Diğer yandan farklı süjelere ait karakter delilinin suçluluğunun belirlenmesi amacıyla yönelik işlevleri de farklıdır. İşlevsel olarak sanığın karakterini ortaya koyan deliller hem

de fiilin işlenmesine yönelik çıkarımlara neden olabilecek türde, fiilden önce veya sonra failde bulunan özellikleri ortaya koyan deliller kastedilmektedir. Bu özellikleri ima eden vakıaları temsil eden deliller kabaca karakter delili olarak nitelendirilebilir. Başta daha önce işlenen suçlar olmak üzere; ruhsal durum, aile ilişkileri, eğitim düzeyi gibi hususlar delilin temsil ettiği vakıalar olabilir. Bunlar içinde bilhassa işlendiği sabit olan suçlar veya işlendiği iddia edilen suçlar hem ceza muhakemesinde hem de önleyici kolluk faaliyetlerinde sıklıkla başvurulabilen karakter delili/verisi olarak karşımıza çıkmaktadır.

B. Ceza Muhakemesinde Karakter Delili Yaklaşımları

Kıta Avrupası hukuk sistemi ile Anglo-Amerikan hukuk sistemi ceza muhakemesinde karakter delili konusunda farklı yaklaşımlara sahiptir. Anglo-Amerikan hukukunda, jürinin, karakteri ispat değerinden daha fazla dikkate alabileceği ve sanığı fiili dolayısıyla değil kötü karakteri dolayısıyla cezalandırmak isteyebileceği çekinceleriyle karakter delili kural olarak yasaklanmıştır. Kıta Avrupası hukukundaysa karakter delili konusunda genel olarak bir yasaklama söz konusu değildir.⁸

Öğretide iki hukuk sisteminin farklı yaklaşımları konusunda çeşitli nedenleri sürülmektedir. İlk olarak iki hukuk sisteminin muhakemelerine ilişkin yapısal farklılıklara işaret edilmektedir. Kıta Avrupası hukukunda Anglo Amerikan hukuku aksine cezanın belirlenmesi ile suçluluğun belirlenmesi, iki farklı aşama değildir; cezanın belirlenmesinde önem arz eden hususlar henüz suçluluğa karar verilmeden muhakemeye dahil edilir. Diğer yandan Kıta Avrupası'nda muhakeme bir bütün olarak hukuk profesyonelleri tarafından yürütülürken; Anglo-Amerikan hukukunda meslekten olmayan jüri üyeleriyle suçluluk tespit edilmektedir. Bu bağlamda karakter delilinin yaratabileceği önyargının profesyonel hâkimler tarafından bertaraf edilebileceği varsayılırken; meslekten olmayan jüri üyelerine bu konuda güven duyulmamaktadır. Farklılık konusunda ileri sürülen nedenlerden bir diğeri karakter delilinin maddi gerçeği temsil kabiliyeti olduğu kabulüne dayanmaktadır. Buna göre maddi gerçeğin araştırılması hususunda Anglo-Amerikan hukuku, Kıta Avrupası hukuku kadar hassas değildir.⁹ Kıta Avrupası hukukunda maddi gerçeğin araştırılması amacıyla deliller adli makamlarca top-

beyanının doğruluğuna ilişkin hem de suç işleme eğilimi üzerinden çıkarımlara hizmet edebilirken, tanığın veya mağdurun karakterine ilişkin deliller özet olarak güvenilirliğinin kısaca beyanının doğruluğunun ortaya konulması amacıyla hizmet eder. İşlevler konusunda ayrıntılı açıklamalar için bkz. Usluadam, s. 143, 152, 161, 169.

8 Barrett J. Anderson, "Recognizing Character: A New Perspective on Character Evidence", *Yale Law Journal*, Cilt 120, Sayı 7, 2012, s. 1917.

9 Stewart Field, "State, Citizen, and Character in French Criminal Process", *Journal of Law and Society*, Cilt 33, Sayı 4, 2006, s. 533.

lanmaktayken; Anglo-Amerikan hukukunda delilleri taraflar getirmekte, adli makamların maddi gerçeği araştırma görevi bulunmamaktadır. Jüri, delilleri tarafların ortaya koyduğu şekliyle değerlendirmekte, delillerle objektif koşullarda temas etmemektedir.¹⁰

Kanaatimizce iki hukuk sisteminde karakter delili konusundaki yaklaşımlar bakımından ileri sürülen nedenler, Kıta Avrupası hukukunda karakter deliline müsaade edilmesini makul göstermemektedir. Öncelikle maddi gerçeğin araştırılmasında karakterin tutarlı bir olgu olarak yol gösterici olabileceği varsayımsaldır. Bu varsayım doğru kabul edilse dahi Kıta Avrupası hukukunda ne pahasına olursa olsun maddi gerçeğin araştırılması amacından söz edilemez. Adil yargılanma hakkı bakımından son derece sorunlu olabilecek karakter delilinin muhakemeyi fiil muhakemesinden fail muhakemesine dönüştürmesi tehlikesiyse Kıta Avrupası hukuk sisteminde de caridir. Diğer yandan hukuk eğitiminden önyargıyı bertaraf etmek konusundaki beklentiler yerinde değildir.¹¹ Bu gerekçelerle Anglo-Amerikan hukukunda öngörülen karakter delili yasağı nedenlerinin yapısal farklılıklarına rağmen Kıta Avrupası hukuku bakımından da geçerli olduğu kabul edilmelidir.

Karakterin bir olgu olarak ceza muhakemesinde delillerle ortaya konulmasına yönelik bu itirazlar şüphesiz ceza muhakemesinin kendisine has dinamikleriyle yakından ilgilidir. Bu gerekçeyle belirtilen itirazlar önleyici kolluk faaliyetleri bakımından geçerli değildir. Nitekim bu alanda karakter olgusunun değerlendirilmesinde aşağı yukarı her hukuk sistemi benzer bir yaklaşım benimsemekte, olasılıkların hesaplanmasında bilhassa geçmiş suç kayıtlarına sıklıkla başvurulmakta, geçmiş suç kayıtları son yıllarda geliştirilen yazılımlarla potansiyel suç faillerinin tespit edilmesi konusunda önemli bir bilgi kaynağı olarak değerlendirilmektedir. Bu bağlamda “...işlenen suçlar, ileride işlenecek suçlar açısından bilgi kaynağı oluşturur.” görüşü genel olarak kabul görmektedir.¹²

C. Karakter Olgusunun Önleyici Kolluk Faaliyetleriyle İlgisi

1. Risk Toplumu Kavramı

Sosyolog *Ulrich Beck* Batı toplumunun mevcut durumu ve sorunlarını açıklamak adına *risk toplumu* kuramını ortaya atmıştır. Kurama göre Batı toplumlarının ulaştığı son aşama olan risk toplumunda öteden beri var olan riskler, önceki çağlarda yaşanan yoksulluk ve sağlık risklerinden farklı olarak tüm

10 Gülşah Bostancı Bozbayındır, “Karşılaştırmalı Hukukta Delil Değerlendirme Yasakları”, *Terazi Hukuk Dergisi*, Cilt 14, Sayı 157, 2019, s. 1758.

11 Nedenler ve konuya ilişkin ayrıntılı açıklamalar için bkz. Usluadam, s. 295 vd.

12 Feridun Yenisey, *Kolluk Hukuku*, 2. Baskı, Beta Yayınevi, İstanbul, 2015, s. 125.

dünyayı tehdit edebilecek boyutlara ulaşmıştır. Sanayi toplumunun¹³ denetim ve güvenlik mekanizmalarının yetersizliğiyle riskler yayılmış ve sanayi toplumu *risk toplumu* hâline gelmiştir. Bu riskler belirsizlik ve denetlenemezlik sorununu ortaya çıkarmıştır. Her ne kadar *Beck* kuramını daha ziyade ekolojik ve teknolojik riskler üzerinden açıklamaktaysa da,¹⁴ toplumsal yaşamın her alanında risklerin daha görünür hâle gelmesiyle bu risklerin ifade edilmesi ve onların yol açabileceği olası tehlikelerin önlenmeye çalışılması yönündeki temayülü ortaya koyması bakımından *risk toplumu* önemli bir kuramdır. Toplumsal yaşam söz konusu risklerin öngörülme ve önlenmeye çalışılmasına yönelik bir örgütlenmeye doğru evrilmektedir.

Suç önleme ve suçla mücadele konusundaki gelişmeleri ve değişiklikleri de bu temayül çerçevesinde değerlendirmek mümkündür. Teknolojik gelişmeler sayesinde/yüzünden suçla mücadelede yeni yöntemler ortaya çıkmakta; bu yöntemler risklerin öngörülmesi/ortadan kaldırılması noktasında çok çeşitli müdahale imkanları yaratmaktadır. Kamu düzenin korunması konusunda kamu düzeninin ihlalinden, kamu düzeninin tehlikeye sokulmasına oradan da soyut risklere¹⁵ odaklanmaya başlanması bunu açıkça ortaya koymaktadır.¹⁶ Bu eğilimin ceza hukukundaki yansımaları konusundaki endişelerden biri risklerle mücadelede karakter, milliyet, din veya arkadaşlık ilişkileri gibi özelliklerin kişilerin riskli olarak kabul edilmesine neden olabileceği ve bunun da zamanla fail ile fiil arasındaki ayrımı kaldıracağı üzerindedir.¹⁷ Risk analizleriyle henüz suç işlenmeden tüm kişilik özellikleri, yaşam tarzı ve uyumluluk değerlendirmeleri yapılarak suçun tahmin edilebilmesi arzusu, teknolojik gelişmelerin de desteğiyle fiil ceza hukuku anlayışından fail ceza hukuku anlayışına geçişi işaret etmektedir. Bunun yanında henüz suç işlenmeden suçun bu bilgilerle tahminiyle temel hak ve özgürlüklere müdahale teşkil eden tedbirlerin uygulanması, cezalandırmanın yargılama ve hatta fiil öncesi bir alana taşınması tehlikesini de içinde barındırmaktadır.

13 Ulrich Beck'in toplumsal değişimleri dönemeştirmesinde *basit modernlik* sanayi toplumunun gelişimini, *yeni düşünümsel modernlik (reflexive modernization)* ise *risk toplumunun* ortaya çıkışını temsil etmektedir. Kavram hakkında ayrıntılı açıklamalar için bkz. Gordon Marshall (Terc. Osman Akınhay, Derya Kömürçü), *Sosyoloji Sözlüğü*, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara, 1999, s. 169.

14 Bkz. Aysun Çuhacı, "Ulrich Beck'in Risk Toplumu Kuramı", *Sosyoloji Dergisi*, Sayı 14, 2007, s. 140 vd.

15 Tehlike, zarara sebep olabilme bakımından nedensel bir çıkarımken; risk zarara potansiyel olarak sebep olma bakımından olasılığa işaret eder. Maria Laura Böhm, "Endanger Law: War on Risks in German Criminal Law", Ed. Gunnar Duttge, Sang Won Lee, *The Law in the Information and Risk Society*, Universitätsverlag Göttingen, 2011, s. 148.

16 Irmak Erdoğan, *Yapay Zeka ve Profilleme Teknolojilerinin Ceza Muhakemesinde Kişisel Veri İşlenmesine Etkileri*, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2022, s. 15.

17 Böhm, s. 150, 151.

2. Öngörüye Dayalı Kolluk Faaliyetleri

Suçun önlenmesi konusunda ortaya çıkan yeni teknolojilerle herkesin potansiyel suçlu olarak değerlendirildiği; MOBESE görüntüleri, neredeyse herkese ait parmak izinin kayıt altına alınması gibi tedbirler ülkemizde de uygulanmaktadır. Bu tedbirlerde toplumdaki her birey tedbirin muhatabı olmakta, belirli bir suçun işlendiği yolunda şüpheye de ihtiyaç duyulmamaktadır.¹⁸

Öğretide önleyici kolluk faaliyetlerinden ayrı olarak tahmine/öngörüye dayalı kolluk faaliyetlerinden söz edilmektedir. Öngörüye dayalı kolluk kavramının temel varsayımı suçun öngörülebilir bir olgu olmasıdır. Suçun işlendiği yer veya suçu işleyen kişi bu varsayıma göre çoğunlukla rastlantısal değildir. Stratejik olarak gerçekleştirilen bu tahmin faaliyetleri geçmiş suçlar ve mağdurların araştırılmasını da gerektirmektedir. Kolluk müdahalesi gerektirecek olası hedefler belirlemek ve geçmişte işlenen suçları istatistiki yöntemlerden yararlanarak çözmek amacıyla çeşitli teknikler uygulayan kolluk öngörüye dayalı kolluk olarak ifade edilmektedir.¹⁹ Suçun önlenmesinde öngörüye dayalı hareket edilmesinin kamusal kaynakların daha verimli kullanılmasını da sağlayabileceği belirtilmektedir.²⁰

Öngörü çeşitli şekillerde edinilen verilere dayalıdır. Öngörüye dayalı kolluk faaliyetlerinde yapay zeka teknolojileri de kullanılmakta, suçun nerede ve ne zaman işleneceğini öngörmek adına geçmişte işlenen suç sayısı, bölgenin aydınlığı gibi kimi verilerden faydalanılarak bu şekilde belirlenen bölgelerde daha fazla önleyici kolluk tedbirlerinin uygulanması sağlanmaktadır.²¹ Daha da ileri gidilen kimi profillemeye teknolojileriyle belirli kişi veya grupların suça daha eğilimli olduğu varsayımlarına dayalı olarak yaş, cinsiyet gibi verilerle birlikte istihbarat veri tabanlarında bulunan veriler işlenerek tehlikeli kişiler listesi oluşturulabilmekte, bu kişiler çeşitli tedbirler ve yaptırımlarla karşılaşabilmektedir.²²

18 Hakan Karakehya, "Gözetim ve Suçla Mücadele Gözetimin Tarihsel Gelişimi ile Yakın Dönemde Gerçekleştirilen Hukuki Düzenleme ve Uygulamalar Bağlamında Bir Değerlendirme", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 58, Sayı 2, 2009, s. 341.

19 Nurettin Alkan, Yunus Emre Karamanoğlu, "Öngörüye Dayalı Kolluk Temelinde Önleyici Kolluk: Rusya Federasyonu'ndan Örnekler", *Güvenlik Bilimleri Dergisi*, Cilt 9, Sayı 2, 2020, s. 388 vd.

20 Alkan, Karamanoğlu, s. 411 vd.

21 Erdoğan, s. 46.

22 İtalya'da *KeyCrime*, Amerika'da *Predpol*, bazı Avrupa ülkelerinde *Precobs* gibi potansiyel suç mahalli ve suç faili tespit eden yazılımlar için bkz. Erdoğan, s. 46 vd. Cambridge Üniversitesi katılımıyla geliştirilen *HART (Harm Assesment Risk Tool)* yazılımı kişilerin suç işleme riskini değerlendirerek orta riskli olarak sınıflandırılan potansiyel suçluların rehabilitasyon programına katılmalarını sağlamayı amaçlamaktadır. Şikago Polis Departmanı tarafından tutuklanan kişilere ait veriler analiz edilerek büyük suçlara karışma olasılığı yüksek kişilerin listesi oluşturulmakta ve bu kişilere suça karıştıkları takdirde karşılaşacakları yaptırımlar konusunda uyarı

İnsan onuruna aykırı pratiklere neden olabilecek söz konusu tedbirler önleyici kolluk faaliyetleri bağlamında önemli sorunlara gebecektir. Kamu düzeninin korunması amacı, uygulanacak tedbirin müdahale teşkil ettiği temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına ilişkin rejimin dışında değerlendirilmez. İstatistiksel verilere dayalı olarak uygulanabilecek önleyici kolluk tedbirleri, “riskli kişiler” listesine bir kez giren kişilerin düzenli olarak temel hak ve özgürlüklerine müdahale teşkil eden tedbirlerin uygulanmasına neden olarak, bireyleri suç öncesi alanda riske dayalı düzenli bir “cezalandırma” pratiğine maruz kalma tehlikesiyle karşı karşıya bırakmaktadır. Böylesi pratikler kişilere ait özel nitelikte çok sayıda verinin işlenerek risklerin belirlenmesi bağlamında kişisel verilerin korunması hakkı yönünden sakıncalıdır. Belirtilen verilerle tespit edilen risklere dayalı gerçekleştirilebilecek önleyici kolluk tedbirleriyle de kişi özgürlüğü, özel hayatın gizliliğinin korunması, kişisel verilerin korunması konusunda doğrudan müdahale söz konusu olmakta, insan onurunun korunması ve kişinin maddi ve manevi varlığını geliştirmesi hakkı evleiyetle ihlal edilmektedir.²³ Bunun yanında suçun önlenmesi amacıyla suçlu kişileri tahmine dayalı herhangi bir yazılımın önleyici kolluk faaliyetlerinde kullanılması, beyaz yaka suçları gibi suçta siyah sayılara (gizli kalmış suçluluğun) neden olma riski barındırmaktadır. Bu tahminlerin önceden işlenen suçlara dayalı olarak yapılması ve adli makamların tüm dikkatini bu kişilere yöneltmesi, adli makamlar tarafından henüz tespiti yapılmayan suçluların belirlenmesine engel olabilir. Sözü edilen nedenlerle karaktere ilişkin verileri işleyerek uygulanabilecek önleyici kolluk faaliyetlerinde ve bu alanda yapılacak düzenlemelerde belirtilen hususların titizlikle dikkate alınması gerekmektedir.

Mevzuat hükümleri çerçevesinde önleyici kolluk tedbiri olarak geçmişte işlenen suçların kaydının tutulması karakter olgusu kapsamında kalmaktadır. Bu çerçevede aşağıda önleyici kolluk faaliyetlerinde karaktere dair değerlendirmelerin önem kazandığı GBT sistemi kaydı²⁴ ve genellikle GBT kaydı sor-

mektubu gönderilmektedir. Orla Lynskey, “Criminal Justice Profiling and EU Data Protection Law: Precarious Protection from Predictive Policing”, *International Journal of Law in Context*, Cilt 15, Sayı 2, 2019, s. 167, 168.

23 Beck de risklerle ortaya çıkan belirsizliğin aşılmasında bilginin önemine dikkat çekmekte; ancak aşırı bilgi veya bilginin tek elde toplanmasının da en az bilgisizlik kadar tehlikeli olduğunu savunmaktadır. Aysun Çuhacı, *Ulrich Beck’in Risk Toplumu Kuramı*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı, 2004, s. 94.

24 Şüphesiz karaktere dair herhangi bir husus kolluk tedbirlerine, tedbirin amaçlarından bağımsız olarak neden olabilir. Kıyafet, diksiyon gibi en başta karaktere dair değerlendirmelere neden olabilecek ve kaçınılmaz olarak gözlenen hususlar da tedbirin uygulanmasına etki edebilir. Bu değerlendirmeler mesleki tecrübelerle dayalı olarak yerinde değerlendirmeler de olabilir. Esasen endişe verici olan söz konusu değerlendirmelerle, tedbirin amacından bağımsız olarak kişinin yalnızca karakterine dair ahlaki yargılar nedeniyle tedbirin uygulanması ihtimalidir. Yaşamın olağan akı-

gusuna eşlik eden önleyici kolluk tedbirlerinden önleme aramasına yer verilmektedir.

II. Önleyici Kolluk Faaliyetlerinde Karakter

A. Genel Bilgi Toplama (GBT) Sistemi Kaydı

Güvenlik kuvvetleri, haklarında yakalama emri, tutuklama kararı veya yurtdışına çıkış yasağı bulunan kişilerin kayıtlarını yakalanmalarını sağlamak amacıyla; yakalanmış olsalar da belirli suçlardan haklarında kovuşturma yürütülen kişilere ilişkin kayıtları istihbari bilgi toplama amacıyla işlemektedir. Bu kayıtlar Genel Bilgi Toplama (GBT) sistemi adı verilen bir veri tabanında tutulmaktadır.²⁵

1. Mevzuat

GBT kayıtlarına ilişkin düzenlemeler İçişleri Bakanlığı Kaçakçılık İstihbarat, Harekat ve Bilgi Toplama Dairesi Başkanlığı'nın 29.03.2005 tarih ve B05KDH-73-23-71 sayılı Bilgi Toplama Yönergesi'nde²⁶ yer almaktadır. İlgili Yönerge, "hizmete özel" gizlilik taşıdığından Resmi Gazete'de yayınlanmamıştır.²⁷

şı içinde kaçınılmaz şekilde yapılan karakter değerlendirmelerini önlemek/engellemekse olanak dahilinde değildir. Çalışmada bu psikolojik nedenlere yer verilmemiştir. Örneğin Cemal Duğan bireysel başvuru kararında Anayasa Mahkemesi; cinsel tercihi itibarıyla travesti olan başvuruçunun, herhangi bir hukuka aykırı eylemi bulunmaksızın yolda yürümekteyken polis tarafından polis merkezine götürülmesi ve burada üç saate yakın tutulmasının ardından başvuru hakkında trafik güvenliğini tehlikeye düşürmesi bağlamında idari para cezası tutanağı düzenlenmesi olayında, uygulamanın esas amacının cinsel kimliğin baskı altına alınması olduğu ve bu nedenle eşitlik ilkesi, özel hayata saygı hakkı ve kişi hürriyeti ve güvenliği haklarının ihlal edildiği iddialarını değerlendirmiş, ilgili hakların ihlal edilmediğine hükmetmiştir. Ancak Engin Yıldırım'ın da karşıoy gerekçesinde isabetle belirttiği üzere trafiği tehlikeye düşürme bağlamındaki bir kabahate yönelik polis merkezine götürme uygulaması, kabahatin niteliğiyle orantısızdır. Böylesi bir kabahat karşılığında idari para cezası, kişiyi özgürlüğünden mahrum bırakmaksızın fiilin işlendiği yerde uygulanabilmektedir. Nitekim böylesi kabahatleri işleyen herkes hakkında polis tarafından alıkonulma ve polis merkezine götürülme gibi uygulamaların yapıldığını söylemek de mümkün değildir. Bkz. Anayasa Mahkemesi (AYM), T. 15.02.2017, B.N. 2014/19308, Cemal Duğan Bireysel Başvuru Kararı.

25 Kaydın tutulması gerekçesiyle ilgili İçişleri Bakanlığı Kaçakçılık İstihbarat, Harekat ve Bilgi Toplama Dairesi Başkanlığı'nın Anayasa Mahkemesi'ne gönderdiği 11/6/2015 tarihli ve 1962 sayılı yazı için bkz. AYM, T. 11.05.2016, B.N. 2013/2941, Bülent Kaya Bireysel Başvuru Kararı, p. 19. Farklı ülkelerde de benzeri veri tabanları, benzeri amaçlarla kullanılmaktadır. (Birleşik Krallık'ta PNC [*The Police National Computer*] ve PND [*The Police National Database*] veya Fransa'da STIC [*Le Système De Traitement Des Infractions Constatées*] gibi). Bkz. Bilal Osmanoğlu, "Genel Bilgi Toplama (GBT) Sisteminde Kişilere İlişkin Tutulan Kayıtlar Üzerine Bir İnceleme", *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, Cilt 26, Sayı 2, 2020, s. 948, dn. 4.

26 Çalışmada Yönerge olarak anılmaktadır.

27 Yönerge'nin 3. maddesine göre Yönerge'nin dayanağını, 3152 sayılı İçişleri Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun'un 13/c bendi (mülga) ve 33. maddesi (mülga), 2559 sayılı Polis Vazife ve Salâhiyet Kanunu'nun Ek 7. maddesi ve 17.12.1983 tarihli Jandarma Teşkilat Görev ve Yetkileri Yönetmeliği'nin (mülga) m. 42/ e-f bentleri oluşturmaktadır. Bkz. AYM, T. 11.05.2016, B.N. 2013/2941, Bülent Kaya Bireysel Başvuru Kararı, p. 15; İbrahim Çiçek, "GBT (Genel Bilgi Toplama) Kayıtlarının Silinmesi", *Terazi Hukuk Dergisi*, Cilt 8, Sayı 88, 2013, s. 45.

Uygulamada GBT sorgusu genel olarak; toplu taşıma araçları, havalimanları, şehir meydanları gibi belirli kontrol noktalarında veya rastgele yoldan geçen kişilerin kimliklerinin tespitiyle standart bir uygulama olarak gerçekleştirilmektedir.²⁸ Durdurma ve kimlik sorma (2559 sayılı Polis Vazife ve Salâhiyet Kanunu [PVSK] m 4/A), adli (5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu [CMK] m. 116 vd.) ve önleme araması (PVSK m. 13) ve yakalama (CMK m. 90 vd.) tedbirleriyle çoğu zaman birlikte gerçekleştirilen GBT sorgusu kimi zaman da kamu görevliliğine yapılan başvurular²⁹ ve bazı ruhsat başvurularında kullanılmaktadır. Ayrıca bazı suçlar nedeniyle uygulanan yakalama, gözaltı, tutuklama tedbirleri yanında kovuşturmayaya yer olmadığı kararı veya beraat kararlarının dahi sisteme işlendiği ve soruşturma fezlekelerinde bu kayıtlara dair bilgi verildiği belirtilmektedir. Bu durum öğretilerde kişilerin soruşturma nesnesine dönüştürülmesi kavramı üzerinden eleştirilmektedir.³⁰

Bilgi Toplama Yönergesi kapsamında hakkında kayıt tutulan kişiler; suç işlemesi sebebiyle aranan, kamu haklarından yararlanmaları konusunda sınırlama getirilen ve yakalansalar dahi bazı suçları işlemiş olan kişilerdir.³¹

Hakkında kayıt tutulan kişilerden konumuzla yakından ilgili olan ve en çok eleştirilenler, yakalansalar dahi bazı suçları işlemiş bulunan kişilerdir. Bu suçların neler olduğu Yönerge m. 9/b'de düzenlenmiştir.³² Esasen aranan kişilerin bulunması amacına hizmet eden bu sistemde, yakalanmış olsalar dahi kimi kayıtların tutulmaya devam etmesi eleştirilmektedir. Bu kayıtların iptali konusu belirtilen tartışmaların temelini oluşturmaktadır.

Yönerge'nin 4. maddesinde düzenlenen form iptalinde, Yönerge'nin 9/b maddesinde düzenlenen suçlardan olup olmamasına göre ayırım yapılmaktadır. Düzenlemeye göre m. 9/b kapsamındaki suçlardan olmayan formlar ilgili kişilerin yakanlanması üzerine tasniften çıkarılıp imha edilerek iptal edilmekteyken; 9/b kapsamındaki suçlara ilişkin formlar iptal koşulları oluştuğunda tasniften çıka-

28 Necmettin Aydın, "Genel Bilgi Toplama Yönergesi ve GBT Uygulaması", <http://www.muhamrembalci.com/hukukdunyasi/makaleler/birikimlerIII/126.pdf> (14.3.2024), s. 181; Özbek, s. 215.

29 "...davacının GBT kayıtlarında bulunduğu belirtilen Terör Amaçlı Suçlar(PKK) kaydının, ... Ağır Ceza Mahkemesi'nin E:... sayılı dava dosyasına ilişkin olduğu, anılan davada, ... tarih ve K:... sayılı karar ile davacının beraatine karar verildiği, bunun dışında davacı hakkında herhangi bir olumsuz bilgi de bulunmadığı gibi davacı hakkında yapılan sosyal çevre araştırmasının da olumlu olduğu görüldüğünden, güvenlik soruşturması olumsuz neticelendiğinden bahisle tesis edilen sözleşmenin feshedilmesine ilişkin dava konusu işlemde hukuka uyarlık bulunmadığı;..." Danıştay 12. D., T. 23.11.2021, E. 2020/1217, K. 2021/6044 sayılı kararı

30 Özbek, s. 215.

31 Aydın, s. 173.

32 Bilgi Toplama Yönergesi m. 9/b kapsamında sayılan suçlar için bkz. Aydın, s. 174, dn. 5.

rılmakta ve arşive alınmaktadır. İptal koşullarına ilişkin düzenlemeye göre Yönerge m. 9/b kapsamına giren suçlara ait bilgi formları³³ “...beraat, ceza verilmesine yer olmadığı, davanın düşmesi veya dava zaman aşımı nedeniyle davanın ortadan kaldırılmasına karar verilmiş ve kararın kesinleşmiş olması hâlinde ...” iptal edilmektedir.³⁴ Buna karşılık söz konusu suçlardan hüküm giyenlere ait bilgi formlarının iptali ancak bu kişilerin ölümü veya haklarında gaiplik kararı verilmesi hâlinde mümkün olmakta; belirtilen suçlardan hüküm giyen kişiler vatan dışıktan çıkarılırsa dahi bilgi formları iptal edilememektedir.³⁵

2. Genel Bilgi Toplama Yönergesi'nin Hukuka Aykırılığına İlişkin Mahkeme Kararları ve Değerlendirmeler

a. Danıştay'ın Yaklaşımı

Danıştay, Yönerge m. 9/b ve bu hükümde sayılan suçlar hakkında formun iptalini düzenleyen m. 16/b-1 hükmünün iptali talebini; 3152 sayılı Kanun'un işlemin tesis edildiği dönemde yürürlükte bulunan ancak 02.07.2018 tarih ve 703 sayılı KHK ile ilga edilen İçişleri Bakanlığı'nın düzenleme görev ve yetkisini düzenleyen 33. maddesi ve Kaçakçılık, İstihbarat, Harekat ve Bilgi Toplama Dairesi Başkanlığı'nın görev ve yetkilerini düzenleyen 13. maddesi ve Yönerge'nin dayanak olarak gösterdiği kanun hükümlerine aykırılık yönünden değerlendirmiş ve söz konusu Yönerge'nin ilgili mevzuata aykırı olmadığını belirterek reddetmiştir.³⁶

b. Anayasa Mahkemesi'nin Yaklaşımı

Anayasa Mahkemesi'nin Bülent Kaya bireysel başvuru kararında hâlihazırda devam eden ceza yargılamasına ilişkin tutulan GBT sistemi kaydının silinmesi talebiyle idareye yapılan başvurunun reddedilmesi ve bu nedenle özel hayatın gizliliği hakkının ihlal edildiği iddiasını değerlendiren Mahkeme, GBT sisteminde tutulan kayıtların özel nitelikte kişisel veri olduğunu ve bu nedenle kayıt tutulmasının ve çeşitli yerlerde kullanılmasının özel hayatın gizliliği hakkına müdahale oluşturduğunu belirtmiş; ancak müdahalenin temel hak ve hürriyetlerin sınırlanması rejimini düzenleyen Anayasa m. 13 kapsamında kanunilik, meşru amaç, demokratik toplum düzeninde gerekli olma ve ölçülülük koşullarına uygun olduğuna ve dolayısıyla müdahaleyle özel hayatın gizliliğinin ihlal edilmediğine karar vermiştir.³⁷

33 Yönerge'nin 4. maddesinde tanımlanan form açma, suç işleyen kişilerin Yönerge'ye göre kayıt altına alınmasını ifade etmektedir. Düzenleme için bkz. Aydın, s. 175.

34 Yönerge'ye göre hazırlık soruşturması neticesinde kovuşturmayaya yer olmadığı kararı verildiyse karar kesinleştikten sonra da suç kaydı varsa iptal edilir. Bkz. Çiçek, s. 45.

35 Yönerge'nin 16. maddesindeki düzenlemeler için bkz. Çiçek, s. 45.

36 Danıştay 10. D., T. 28.12.2020, E. 2015/1649, K. 2020/7026; Danıştay İDDK, T. 14.03.2022, E. 2022/17, K. 2022/835.

37 AYM, T. 11.05.2016, B.N. 2013/2941, Bülent Kaya Bireysel Başvuru Kararı.

Kanaatimizce Bilgi Toplama Yönergesi kanunilik unsuru yönünden sorunludur. Esasen temel hak ve hürriyetlerin ancak kanunla sınırlanabileceği düzenlemesi karşısında Yönerge'nin dayanak olarak gösterdiği kanuni düzenlemeler doğrudan herhangi bir kısıtlama öngörmeyen soyut hükümlerdir. Oysa kanunilik koşulunun gerçekleştiğinin söylenebilmesi için kanunun bir sınırlama öngörmesi, idareninse düzenleyici işlemiyle bu sınırlamanın ayrıntıları ve teknik noktalarına yer vermesi gerekmektedir.³⁸ Yönerge'nin dayanak olarak gösterdiği kanun hükümlerinden ilki 3152 sayılı İçişleri Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun'un³⁹ 13/c ve 33'ncü maddeleri 2/7/2018 tarihli ve 703 sayılı KHK'nin 18 inci maddesiyle yürürlükten kaldırılmıştır. 2559 Sayılı Polis Vazife ve Salahiyetleri Kanunu Ek madde 7 ile polise genel anlamda istihbarat faaliyetlerinde bulunmak üzere bilgi toplama, değerlendirme yetkisi verilmektedir. Temel hak ve hürriyetlere müdahale teşkil eden böylesi tedbirlere ilişkin ayrıntılar idarenin düzenleyici işlemlerinin konusu olabilirse de tedbirlere kim tarafından ne kadar süreyle başvurulabileceği gibi hususların kanunda düzenlenmesi gerekmektedir. Bu nedenle tedbirin müdahale ettiği temel haklar bakımından müdahalenin kanunla düzenlenmiş olduğunu söyleyebilmek mümkün değildir.⁴⁰

Anayasa Mahkemesi'nin E.Ç.A. bireysel başvuru kararında da adli sicil kayıtlarından silinen hırsızlık suçuna ilişkin kayıtların GBT sistemi ve adli sicil arşiv kaydında tutulmasının özel hayatın gizliliğini ihlal ettiği iddiasını değerlendiren Mahkeme; GBT sisteminde tutulan bilgilerin özel hayata saygı hakkına müdahale oluşturduğunu kabul etmiş, ancak bilgilerin “*verilerin polis ve idari merciler tarafından kullanılmasının gizlilik kurallarına tabi olduğu... ilgili bilgilerin toplanma, paylaşım, kullanım ve silinmesine ilişkin hususların ayrıntılı olarak düzenlendiği...söz konusu verilerin ... tespit edilen amaç*

38 Kemal Gözler, *Türk Anayasa Hukukuna Giriş*, 17. Baskı, Ekin Yayınevi, Bursa, 2021, s. 98; İl Han Özyay, “İdari Kolluk Adli Kolluk”, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, Cilt 72, Sayı 1, 2013, s. 961.

39 Kanun'un adı 02.07.2018 tarihli ve 703 sayılı KHK'nin 18 inci maddesiyle “İçişleri Bakanlığı Yüksek Disiplin Kurulu ile İl Yatırım ve Hizmetlerine İlişkin Bazı Düzenlemeler Hakkında Kanun” olarak değiştirilmiştir.

40 Özbek, s. 218. Aynı yönde bkz. AYM, T. 11.05.2016, B.N. 2013/2941, Bülent Kaya Bireysel Başvuru Kararı, Engin Yıldırım karşıoy yazısı, p. 14. “*Genel bilgi toplama sisteminde tutulacak kayıtlarla ilgili süre, stoklama, kullanım, üçüncü kişilerin erişimi ve verilerin gizliliğinin korunmasına yönelik izlenecek usule ilişkin hususların yasal güvenceye bağlanması konusunda mevzuat çalışması yapılması*” yönünde tavsiye kararı için bkz. Kamu Denetçiliği Kurumu, T. 13.08.2018, B.N. 2018/3408 kısmen tavsiye kısmen ret kararı, <https://kararlar.ombudsman.gov.tr> (21.03.2024). Genel olarak istihbari izleme ve veri toplamaya olanak sağlayan mevzuat hükümlerinin yasayla öngörülmesi, genel bir kolluk mevzuatı altında toplanması ve erişilebilir olması gerektiği hakkında bkz Tuğçe Duygu Köksal, “Bilgi Toplamaya Yönelik İstihbari Kolluk Faaliyetine İnsan Hakları Perspektifinden Bakış”, *Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Sayı 2, 2021, s. 1789.

dışında yararlanıldığına yahut özel yaşamı ve çalışma hayatı bakımından olumsuz sonuçlar doğurduğuna ilişkin somut olgulara dayalı herhangi bir delilin ortaya konulmadığı” belirtilerek müdahalenin bir ihlal oluşturmadığına karar vermiştir.⁴¹

Kanaatimizce geçmişte işlenen bir suça yönelik kayıtların merkezi bir kayıt sisteminde azami bir süre olmadan tutulması demokratik toplum düzeninde ölçülü bir sınırlama değildir. Suç işleyen bir kişi hakkındaki kayıtların yeniden suç işleme potansiyeli olduğu varsayımıyla azami bir süre veya usul öngörülmeksizin ölene kadar tutulması ve bu kayıtlara dayalı olarak kişinin çeşitli tedbirlere muhatap olması, kayıtların tutulmasıyla ulaşılmaya hedeflenen kamusal yararın yanında özel hayata saygı ve kişinin maddi ve manevi varlığını geliştirme hakkı konusunda ölçüsüz bir müdahale teşkil etmektedir.⁴²

Anayasa Mahkemesi tarafından 5352 sayılı Adli Sicil Kanunu’nun 9. maddesindeki arşive alınan kayıtların ilgilinin ölümü üzerine veya her hâlde kaydın girildiği tarihten itibaren seksen yıl geçtikten sonra silineceği hükmünün iptali değerlendirilirken öne sürülen gerekçeler, GBT sisteminde ömür boyunca tutulan kayıtlar bakımından da göz önünde bulundurulabilir. Söz konusu düzenlemenin, geçmişte işlenmiş bir suçun üzerinden uzunca süreler geçmiş olmasına karşılık gerek sosyal yaşamı gerekse de meslek yaşamını için engel olarak karşısına çıkarılması suretiyle “...sosyal hukuk devleti, eşitlik, adalet, herkesin maddi ve manevi varlığını geliştirmesi ilkelerine, cezalandırmanın suçluları yeniden topluma kazandırması amacına, kişinin kendisiyle ilgili ve rilerin silinmesini talep etme hakkına, Anayasa’yla tanınmış hak ve hürriyetleri ihlal edilen herkesin yetkili makama geciktirilmeden başvuru imkanının sağlanmasını isteme hakkına aykırı olduğu...” belirtilerek iptali talep edilmiştir. Mahkeme de düzenlemenin kişilerin maddi ve manevi varlığını geliştirme hakkı ve cezanın ıslah etme amacına aykırılığı tespitiyle hükmü iptal etmiştir.⁴³ Bu bağlamda yakalanmış olsalar dahi GBT kayıtlarının silinmesi usulünü öngörmeyen Yönerge düzenlemelerinin de aynı şekilde kişinin maddi ve manevi varlığını geliştirme hakkıyla ve cezaların ıslah edici olma amacıyla bağdaşmadığı açıktır.⁴⁴

41 AYM, T. 07.06.2018, B.N. 2014/5671, E.Ç.A. Bireysel Başvuru Kararı.

42 Hukuk devleti ilkesi ve masumiyet karinesi bakımından sorunlu olduğu yönünde bkz. AYM, T. 07.06.2018, B.N. 2014/5671, E.Ç.A. Bireysel Başvuru Kararı, Hasan Tahsin Gökcan ve Yusuf Şevki Hakyemez karşıoy yazısı, p. 12.

43 AYM, T. 20.01.2011, E. 2008/44, K. 2011/21.

44 Adli sicilden silinen kayıtların GBT sisteminde kayıtlı olarak kalmaya devam etmesi hususunda Yönerge’nin dayanak olarak gösterdiği mevzuatta 5352 sayılı Adli Sicil Kanunu aleyhine bir düzenleme bulunmaması ve yine bu mevzuatta doğrudan adli sicil kayıtlarından aktarılan kayıtların silinmesine ilişkin düzenlemelerin de bulunmaması karşısında adli sicil kayıtlarının bu

c. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin (AİHM) Yaklaşımı

AİHM kararlarında, adli kayıtların tutulmasına ilişkin olarak çeşitli kriterler birlikte değerlendirilmekte, çatışan menfaatler arasında adil bir dengenin bulunup bulunmadığı gözetilmektedir. Örneğin Gardel/Fransa kararında AİHM, başvuranın cinsel istismar suçundan on beş yıl hapis cezasına çarptırıldıktan sonra cinsel dokunulmazlığa karşı suç işleyen kişilerin kaydedildiği bir sicilde kaydının bulunmasını değerlendirirken öncelikle sicilın amacının suçu önlemek ve özellikle mükerrer suçlarla mücadele etmek ve bu gibi durumlarda suçluların tespitini kolaylaştırmak olduğunu vurgulamış; çatışan menfaatler arasında adil bir denge olduğunu, verilerin silinmesi için etkili prosedürlerin bulunduğunu, verilerin tutulduğu sürenin (20-30 yıl), bilgilerin saklanması da izlenen amaçla orantısız olmadığını belirterek özel ve aile hayatına saygı hakkının ihlal edilmediğine karar vermiştir.⁴⁵

Benzer bir kayda ilişkin Fransa aleyhine görülen bir davada AİHM, ceza gerektiren suçların kayıt altına alındığı STIC adı verilen⁴⁶ ve amacı, bu suçların kanıtlarının toplanmasını ve faillerinin aranmasını kolaylaştırmak olan sicilden, kendisine ait kayıt dolayısıyla özel hayatının gizliliğinin ihlal edildiğini iddia eden başvuranın iddiasını kabul etmiş, ihlal kararı vermiştir. Mahkeme; kayıtların 20 yıl gibi azami süre öngörülerek tutulmasında sürenin orantısız olabileceğini, başvuranın hakkında mahkûmiyet kararı olmamasını, başvuranın alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemleri uygulanarak adli sürecinin sonlandırılmış olmasını birlikte değerlendirmiş ve kayda ilişkin gerçek bir silinme imkânı tanınmadığı gerekçesiyle ihlal kararı vermiştir.⁴⁷ Benzer bir davada AİHM, kovuşturma yapmaya gerek görülmeyen ancak çocuk kaçırma dolayısıyla uyarı cezası alan başvuranın, bu cezasına ilişkin kaydının süre sınırı olmaksızın saklanması ve ifşasına yönelik tedbirlerin olmamasını özel ve aile hayatına saygı hakkının ihlali olarak değerlendirmiştir.⁴⁸

sistemde kaydının tutulması ve silinmesi hususlarında 5352 sayılı Adli Sicil Kanunu'nun esas alınması gerektiği görüşü için bkz. Özay, s. 960.

45 AİHM, T. 17.12.2009, B.N. 16428/05, Gardel/Fransa Kararı, p. 63 vd.

46 İçeriğinde polis, jandarma veya gümrük memurları tarafından oluşturulan prosedürler temelinde hazırlanan soruşturma raporlarından elde edilen bilgilerin listelendiği bir kayıt sistemidir. Dosyada her kişi için kimlik bilgileri, doğum tarihi ve yeri, aile durumu, soy, uyruk, adresler, mesleklere yer verilmiştir. Kişinin tasviri ve fotoğrafı ile soruşturma altındaki olaylar, suçun yerleri, tarihleri ve işleyiş şekli ile ilgili bilgiler ve nesnelere ilgili bilgiler ve görüntüler ve suçun mağdurları da listelenmektedir. AİHM, T. 14.09.2011, B.N. 21010/10, Brunet/Fransa Kararı, p. 12.

47 Brunet/Fransa Kararı, p. 38 vd.

48 AİHM, T. 13.11.2012, B.N. 24029/07, M.M./Birleşik Krallık Kararı, p. 100, 199 vd.

Sözü edilen mahkeme kararları göz önünde bulundurulduğunda suçla mücadele eden makamlar tarafından işleniyor olsa da geçmiş suçlara ilişkin verilerin süre sınırı olmaksızın veya işlenen fiille orantılı olamayacak sürelerle tutulmasının özel hayatın gizliliğini ihlal edeceği açıktır. Bu bağlamda iç hukukumuz açısından GBT kayıtlarına ilişkin doğrudan kanuni bir düzenleme bulunmaması, Yönerge m. 9/b'de öngörülen suçları işleyen kişilere ilişkin kayıtların süre sınırı olmaksızın tutuluyor olması, AİHM kararlarında dikkat çekilen hususlara, özel hayatın gizliliğinin korunması hakkı kapsamında aykırı görünmektedir.

İnsanın onurlu bir yaşam sürdürebilmesi için özel hayatın gizliliğinin korunması bir öncül olarak değerlendirilir ve bu korumayla insanın özerkliğinin temin edilmesi mümkün olur. “Karakter” olgusu içinde yer alan birçok bilgi kişinin özel hayat alanına dahil hususlardan oluşur. Anayasal olarak kişisel verilerin korunması da özel hayatın gizliliği kapsamında m. 20/3 hükmünde düzenlenmektedir.⁴⁹ 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Hakkında Kanunu'nun (KVKK) 6. maddesi gereğince “*Kişilerin ırkı, etnik kökeni, siyasi düşüncesi, felsefi inancı, dini, mezhebi veya diğer inançları, kılık ve kıyafeti, dernek, vakıf ya da sendika üyeliği, sağlığı, cinsel hayatı, ceza mahkûmiyeti ve güvenlik tedbirleriyle ilgili verileri ile biyometrik ve genetik verileri özel nitelikli kişisel veridir.*”⁵⁰ Söz konusu düzenlemeye göre karakter bağlamında ele alabileceğimiz tüm veriler kişisel veri ve hatta özel nitelikte kişisel veridir. Özel niteliğine rağmen genel olarak kişisel verilerin korunmasına yönelik düzenlemeler; bu verilerin suçun önlenmesi, soruşturulması veya kovuşturulması süreçlerinde işlenmesini kapsam dışında tutmakta, bunlara yönelik koruyucu hükümlere yer vermemektedir. Nitekim KVKK'nın 28. maddesiyle de suçun

49 Anayasa m. 20/3: “*Herkes, kendisiyle ilgili kişisel verilerin korunmasını isteme hakkına sahiptir. Bu hak; kişinin kendisiyle ilgili kişisel veriler hakkında bilgilendirilme, bu verilere erişme, bunların düzeltilmesini veya silinmesini talep etme ve amaçları doğrultusunda kullanılıp kullanılmadığını öğrenmeyi de kapsar. Kişisel veriler, ancak kanunda öngörülen hâllerde veya kişinin açık rızasıyla işlenebilir. Kişisel verilerin korunmasına ilişkin esas ve usuller kanunla düzenlenir.*”. Söz konusu hüküm Anayasa'ya 12.09.2010 tarihinde yapılan halk oylaması sonrası, 5982 sayılı Kanun ile yürürlüğe girmiştir. Bu tarihten önce kişisel veriler Anayasa'nın 17. maddesinde düzenlenen kişinin maddi ve manevi varlığı ve 20. maddesinde düzenlenen özel hayatın gizliliği çerçevesinde değerlendirilmiştir. İbrahim Korkmaz, *Kişisel Verilerin Ceza Hukuku Kapsamında Korunması*, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2017. s. 76.

50 Özel verilerin daha nitelikli şekilde korunması gereksiniminin kişisel verilere göre daha ağır şekilde müdahaleye açık olmasından kaynaklandığı ancak diğer verilerinden farklı şekilde korunması gereken özel veri şeklinde bir kategori yaratılmasının uygun olmadığı yönünde görüşler de bulunduğu hakkında bkz. Elif Küzeci, *Kişisel Verilerin Korunması*, Turhan Kitabevi, Ankara, 2010, s. 233. AİHM verilerin niteliğine göre müdahalenin ölçüsünü tespit etmektedir. Hücresel örneklerle ilişkin değerlendirmeleri için bkz. AİHM, T. 4.12.2008, B.N. 30562/04 ve 30566/04, S. ve Marper/Birleşik Krallık Kararı, s. 118.

önlenmesi, soruşturulması veya kovuşturulması süreçlerinde işlenen veriler kanun kapsamı dışında tutulmaktadır.

Anayasa m. 20/3 gereğince karakteri de kapsayan kişisel verilerin korunması hakkına ancak kanunla sınırlama getirilebilir. Yönerge ile düzenlenen GBT sisteminde işlenen verilerin bu bağlamda kişisel verilerin korunması hakkını ihlal ettiği açıktır. Bunun yanında genel bir eleştiri ve eksiklik olarak gördüğümüz husus ülkemizde ceza yargılamalarında ve kolluk tarafından işlenen kişisel verilere ilişkin ayrıntılı düzenlemelere yer verilmemesidir.⁵¹ Kişisel verilerin korunmasına ilişkin gerekliliği, adli makamlar tarafından yürütülen faaliyetlerin kamusal niteliği nedeniyle bu makamlar tarafından işlenen verileri dışarda bırakarak bertaraf etmek mümkün değildir. Suç işlenmesinin önlenmesi veya işlenmiş olan suçların soruşturulması ve kovuşturulmasındaki kamusal haklar ve menfaatler sınırsız değildir. Suç işlenmesi öncesi kolluk faaliyetlerinde, Cumhuriyet savcılığı ve emrindeki adli kolluk görevlileriyle yürütülen soruşturma faaliyetlerinde, kovuşturma aşamasında ve hatta infazda şüpheli, sanık, mağdur, suçtan zarar gören, katılan, tanık, hükümlü, adli kayıtları bulunan veya örneğin önleyici kolluk faaliyetleri çerçevesinde GBT kaydına ulaşılan herhangi bir kişinin kişisel verileri yoğun şekilde işlenmektedir. Bu faaliyetlerde işlenen kişisel verilere ilişkin ayrıntılı yasal düzenlemelere ihtiyaç vardır.⁵²

GBT kayıtları, Yönerge m. 9/b hükmünde sayılan suçlara ilişkin olduğunda kovuşturmanın başlamasıyla tutulmaya başlanmaktadır.⁵³ Yönerge m. 10/b gereğince polis ve jandarma kendi sorumluluk alanında el koydukları olaylarda, suç işleyen kişinin sorgulamasını yaparak, geçmişte işlenen suçlara ilişkin kayıtları soruşturma evrakına yazmaktadır.⁵⁴ Adli makamların henüz bir mahkûmiyetle sonuçlanmamış olsa dahi bu kayıtlardan haberdar olması, şüpheli veya sanık hakkında olumsuz kanaatin oluşmasını kaçınılmaz kılmaktadır. GBT kayıtları, ceza muhakemesine dahil olduktan sonra tıpkı diğer karakter delilleri gibi adil yargılanma hakkı bağlamında kimi sorunlara neden olmaktadır. Bunun yanında söz konusu kayıtlar kimi kamu görevine kabul bağlamında yapılan güvenlik soruşturmalarına da konu edilmektedir. Kişiler yargılama neticesinde beraat hükmü olsa dahi GBT kayıtları nedeniyle olumsuz sonuçlanan

51 Murat Volkan Dülger, Onur Özkan, “Kolluk Teşkilatında ve Ceza Yargılamalarında Kişisel Verilerin Korunması: “Unutulan” Direktifin Kapsamlı ve Karşılaştırmalı Analizi”, *Ceza Hukuku Dergisi*, Sayı 42, 2020, s. 139.

52 Genel olarak önleyici kolluk faaliyetlerinde kişisel verilerin korunması bağlamında ayrı bir mevzuat düzenlemesi yapılması gerektiği yönünde bkz. Köksal, s. 1789.

53 Öncesinde jandarma veya polis tarafından yürütülen bir soruşturma söz konusuysa soruşturmanın başlamasıyla sanık karar takip formu düzenlenmekte veya şüphelinin sisteme kaydı, hakkında işlem yapılacaklar ibaresiyle gerçekleştirilmektedir.

54 Aydın, s. 187.

güvenlik soruşturması neticesinde kamu görevine kabul edilmeyebilmektedir. Bu nedenle söz konusu kayıtlar yalnızca suç öncesi uygulanan tedbirlere yönelik etkiler yaratmamakta, kaydı tutulan kişinin yaşamını pek çok açıdan olumsuz şekilde etkileyebilmektedir. Neticede masumiyet karinesi, ceza yargılaması mahkûmiyet dışında bir hükümle sonuçlandırıldığında “*daha sonraki yargılamalarda ceza gerektiren suçla ilgili olarak kişinin masumiyetinden şüphelenilmesini, kamu makamlarının toplum nezdinde kişinin suçlu olduğu izlenimini uyandıracak işlem ve uygulamalardan kaçınmasını gerektirir.*”⁵⁵ Bu nedenle yakalansalar dahi kayıtları nerdeyse soruşturmanın başlamasıyla birlikte tutulmaya başlanan suçlara dair GBT kayıtlarının ceza yargılamasına dahil edilmesi masumiyet karinesine aykırı sonuçlar doğurmaktadır.

B. Önleme Araması

Amaçları açısından hukuk sistemizde iki tür aramadan söz edilebilir. Bunlardan biri adli aramadır. Adli arama delil elde etmek veyahut şüpheliyi yakalamak için başvurulmuş CMK hükümlerine tabi bir koruma tedbiridir.⁵⁶ Önleyici kolluk faaliyetleri kapsamında yapılan arama türü ise önleme aramasıdır. Önleme araması⁵⁷ hukukumuzda ilk olarak 2002 yılında PVSK m. 9 hükmüyle açık bir biçimde düzenlenmiştir. ⁵⁸Ancak hem adli arama hem de önleme aramasına dair ayrıntılı düzenlemelere 2005 yılında yürürlüğe giren Adli ve Önleme Aramaları Yönetmeliği’nde yer verilmiştir. İlgili yönetmeliğin m. 18 vd. hükümlerinde önleme araması ayrıntılı bir şekilde düzenlenmiştir.⁵⁹

55 AYM, T. 31/3/2022, B.N. 2018/19673, Enez Ersöz Bireysel Başvuru Kararı, p. 34.

56 Adli ve Önleme Aramaları Yönetmeliği (AÖAY) ikinci bölümde adli aramalar düzenlenmiştir. AÖAY m. 5 kapsamında “*Adli arama, bir suç işlemek veya buna iştirak veyahut yataklık etmek makul şüphesi altında bulunan kimsenin, saklananın, şüphelinin, sanığın veya hükümlünün yakalanması ve suçun iz, eser, emare veya delillerinin elde edilmesi için bir kimsenin özel hayatının ve aile hayatının gizliliğinin sınırlandırılarak konutunda, işyerinde, kendisine ait diğer yerlerde, üzerinde, özel kâğıtlarında, eşyasında, aracında 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ile diğer kanunlara göre yapılan araştırma işlemidir.*”

57 AÖAY üçüncü bölümünde önleme aramaları düzenlenmiştir. AÖAY m. 19 kapsamında “*Önleme araması; a) Millî güvenlik ve kamu düzeninin, genel sağlık ve genel ahlâkın veya başkalarının hak ve hürriyetlerinin korunması, b) Suç işlenmesinin önlenmesi ,c) Taşınması veya bulundurulması yasak olan her türlü silâh, patlayıcı madde veya eşyanın tespiti, amacıyla, hâkim kararı veya gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde mülki âmirin yazılı emriyle ikinci fıkrada belirtilen yerlerde, kişilerin üstlerinde, aracında, özel kâğıtlarında ve eşyasında yapılan arama işlemidir.*” olarak tanımlanmıştır. Önleme aramasını ifade etmek üzere arama-tarama kavramı da kullanılmaktadır. Bkz. Erdener Yurtcan, *Ceza Yargılaması Hukuku*, 16. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2019, s. 422.

58 Feridun Yenisey, Ayşe Nuhoğlu, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 11. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2023, s. 307.

59 Temel düzenlemeler haricinde önleme aramasına dair çeşitli özel düzenlemeler de bulunmaktadır. 2803 sayılı Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Kanunu m. 15/A, 5253 sayılı Dernekler Kanunu m. 20, 6222 sayılı Sporda Şiddet ve Düzensizliğin Önlenmesi Kanunu m. 12 önleme araması düzenlemelerinden bazılarıdır.

PVSK m. 9'a göre tehlikenin ve suç işlenmesinin önlenmesi amacıyla başvuru olan önleme araması tedbiri sulh ceza hâkimi kararı veya gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde mülki amirin yazılı emriyle uygulanabilmektedir.⁶⁰ Yine PVSK m. 9/2 ve AÖAY m. 20/1'de tedbire başvurulabilmesi için makul sebeplerin oluştuğunun gerekçeleriyle arama talep yazısında belirtilmesi gerektiği hüküm altına alınmıştır. Mevzuatta makul sebeplerin neler olduğuna yönelik herhangi bir belirleme yapılmamış olmakla birlikte öğretide tehlikeye veya suç işlenmesi ihtimaline yönelik akla yakın, mantıklı nedenlerin makul sebepler olarak gösterilebileceği;⁶¹ mevcut olgu ve olayların konunun uzmanı olan kişide somut bir tehlike olduğu izlenimi uyandırdığı hâllerde makul sebebin bulunduğu belirtilmiştir.⁶² Yargıtay ise somut ve öngörülebilir tehlikeleri makul sebep olarak ifade etmiştir.⁶³

Uygulaması itibariyle arama, durdurma ve kimlik sorma tedbirinin devamında icra edilebilmektedir. Durdurmayla birlikte icra edilebilen arama doğrudan önleme araması şeklinde olabildiği gibi yoklama suretiyle de gerçekleştirilmektedir. Durdurma tedbirini takip eden önleme aramasının PVSK m. 9 hükmünden farklı olarak mülki amirin görevlendireceği kolluk amirinin yazılı, acele hâllerdeyse sözlü emriyle icra edileceği 6638 sayılı Kanun ile PVSK m. 4/A hükmünde düzenlenmişken; ilgili hüküm Anayasa Mahkemesi tarafından “Anayasa'nın 20. maddesinin anılan hüküm açık olup gecikmesinde sakınca bulunan bir hâl olmaksızın usulüne uygun verilmiş hâkim kararı dışında başka bir merciin kararıyla arama yapılması mümkün değildir.” denilerek iptal edilmiştir.⁶⁴ Bu bağlamda durdurmayı takip eden aramalarda önleme aramalarına ilişkin genel düzenlemelere göre hareket edilmesi gerekmektedir. Durdurma işlemini takip eden bir başka arama benzeri tedbir ise yoklamadır. Aynı zamanda AÖAY m. 27'de “yoklama suretiyle kontrol” kavramıyla düzenlenen tedbirin hukuki niteliği konusunda öğretide farklı görüşler ileri sürülmektedir. Kimi yazarlara göre arama ifadesine yer verilmese de yoklama bir tür aramadır

60 AÖAY m. 25'de arama emri veya kararı gerekmeyen istisnai hâller düzenlenmiştir. Malumdur ki Anayasa m. 20/2'de arama kararının usulüne göre verilmiş hâkim kararı veya gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde de kanunla yetkili kılınmış merciin yazılı emrine dayanması gerektiği düzenlenmiştir. Yine PVSK m. 9'da önleme araması tedbirinin sulh ceza hâkimi kararı veya gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde mülki amirin yazılı emriyle uygulanabileceği hüküm altına alınmıştır. Bu bağlamda AÖAY m. 25, Anayasa ve Kanun'a aykırıdır. Aynı yönde bkz. Özbek, s. 77; Eşref Barış Börekçi, “Yeni Düzenlemeler Işığında Önleme Aramaları”, *Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 17, Sayı Özel, 2020, s. 97.

61 Özbek, s. 75.

62 Yenisey, Nuhoğlu, s. 336.

63 Yargıtay CGK, T. 17.10.2019, E. 2017/1045, K. 2019/609 sayılı kararı.

64 AYM, T. 04. 05. 2017, E. 2015/41, K. 2017/98 sayılı kararı.

ve Anayasa’da öngörülen usule göre gerçekleştirilmesi gerekmektedir.⁶⁵ Öğretide kimi yazarlara göreyse yoklama bir arama değildir, bu nedenle arama hakkında öngörülen anayasal rejimin dışındadır.⁶⁶ Kanaatimizce de suçun önlenmesi ve suçla mücadelede pratik gereklilikler öne sürülebilirse de Anayasa’nın açık hükmü karşısında herhangi bir aramanın hâkim kararı olmaksızın icra edilebilmesi mümkün değildir. Bu nedenle söz konusu Yönetmelik hükmü Anayasa aykırıdır. Ancak yoklama suretiyle kontrolün aramadan farklı bir rejime imkan verecek şekilde anayasal olarak düzenlenmesi pratik gerekliliklere paralel bir çözüm olabilecektir. Diğer yandan yoklama ve önleme araması arasında böylesi bir ayırım, uygulama itibarıyla de çeşitli sorunlara beraberinde getirmektedir. Örneğin yoklama suretiyle kontrolün ötesine geçen aramalarda elde edilen delillerin hukuka aykırılığı gündeme gelebilmektedir.⁶⁷

İnceleme konumuz özelindeyse söz konusu tedbir GBT sorgusunu takip edebilmekte, kimi yargı kararlarında da rastladığımız üzere kişinin yalnızca GBT sorgusunda çıkan suç kayıtlarına dayanılarak adli arama veya önleme araması kararı/emri olmaksızın arama yapılabilmektedir.

Sözü edilen duruma örnek teşkil eden uygulama bir Yargıtay kararında da “gündüz vakti cadde üzerinde yürürken kolluk güçlerince durdurulan sanığın elinde bulunan poşetin aranması için ortada “makul şüphe”yi gerektiren olgular ve buna bağlı olarak da arama kararı veya emri verilebilmesinin koşulları bulunmadığı hâlde, sanık hakkında yalnızca “çeşitli suçlardan kaydı bulunduğu” gerekçesiyle, hukuka aykırı bir şekilde yapılan arama sonucu delil elde edilmiştir.” ifadeleriyle yer almıştır.⁶⁸

65 Bkz. Özbek, s. 60; Ersan Şen, *Polisin Durdurma ve Arama Yetkisi*, <https://sen.av.tr/tr/makale/polisin-durdurma-ve-arama-yetkisi> (01.07.2024)

66 Bkz. Zeliha Alpsoy, “PVSİ m. 4/A Kapsamında Durdurma ve Kimlik Sorma”, *Yıldırım Beyazıt Hukuk Dergisi*, Cilt 9, Sayı 1, s. 18.

67 “Sanığın pantolonunun arka cebinde bulunan ve suç konusu uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin ele geçirildiği cüzdan içerisinde yapılan arama işleminin, kaba üst yoklamasını aşması...” Yargıtay CGK, T. 17.10.2019, E. 2017/1045, K. 2019/609 sayılı kararı.

68 Yargıtay 2. C.D., T. 20.11.2013, E. 2012/29290, K. 2013/27219 sayılı kararı. Benzer bir karar da şöyledir: “Olay günü görevli olan müşteki polis memurlarının sanığın hâl ve hareketlerinden şüphelenerek GBT sorgusu yaptıkları, aranmasının olmadığı ancak uyuşturucudan kaydının olması sebebiyle üzerinde uyuşturucu madde olabileceğinden şüphelenilerek üst araması yapmak istediklerinde olayın başladığı ancak dosya içerisinde yonteme uygun alınan bir arama kararının bulunmadığının anlaşılması karşısında...” Yargıtay 18. C.D., T. 05.12.2018, E. 2016/15241, K. 2018/16450 sayılı kararı; “Ring görevini ifa eden kolluk ekibi, cadde üzerinde durumundan şüphelenilerek durdurulan ticari oto içinde müşteri olarak bulunan sanık araçtan indirilerek üst araması yapılmış, herhangi bir suç unsuruna rastlanmadığı hâlde, GBT sorgulamasına göre çeşitli suçlardan kaydı olduğu gerekçesiyle bu sefer de araç içindeki eşyası aranmış ve suça konu bandrolsüz eserler bulunup el konulmuştur.” Yargıtay 19. C.D., T. 08.02.2016, E. 2015/10768, K. 2016/1305 sayılı kararı muhalefet şerhi.

Belirtelim ki kimi yargı kararlarında geçmişte suç işlenmiş olmasına dayalı olarak suç işlendiği yönünde ortaya çıkan şüphede arama yapılabilmesi için adli arama kararı olması gerektiği kabul edilebilmektedir. Böylesi durumlarda önleme araması kararına dayalı olarak yapılan aramada elde edilen deliller de bu gerekçeyle hukuka aykırı yollardan elde edilen delil olarak değerlendirilmektedir. Öğretide makul şüphe bakımından yalnızca adli sicil kaydının bulunmasının yeterli olmadığı, bu kaydı destekleyecek emarelerle birlikte makul şüphenin oluşabileceği belirtilmektedir. Örneğin hırsızlıktan sabıkalı bir kişinin تنها bir yerde, geç bir zamanda elinde tornavida ile otoparkta araçlar arasında dolaşıyor olmasının makul şüphe yaratabileceği belirtilmiştir.⁶⁹ Buna karşılık Yargıtay çeşitli kararlarında, yalnızca GBT kaydına dayalı olarak yapılan aramanın adli arama kararına dayanması gerektiği tespitinde bulunmuştur.⁷⁰ Kanaatimizce arama kararı verilebilmesi için aranan şüphe derecesi, arama neticesinde ele geçirilen delillere bakılarak tespit edilemez. Bunun yanında bir kişinin yalnızca GBT sorgusunda suç kaydına rastlanmış olması tek başına o kişi hakkında adli arama kararı verilebilecek bir şüphe nedeni ortaya koymamaktadır.⁷¹

Esasen GBT sorgusunda çeşitli suçlardan kaydı olan kimseler arama tedbirinin uygulanması konusunda kolluk kuvvetlerine önemli bir motivasyon sağlamaktadır. Önceden işlenmiş olan suçların, sonradan işlenecek suçlar bakımından iyi bir öngörü sağladığı kabul edilebilirse de suç işlenmesinin önlenmesindeki kamusal menfaatlerle; hayatının bir döneminde suç işlemiş bir kişinin, suç kayıtlarının ölümüne kadar GBT sisteminden silinmemesi ve ölümüne kadar sürekli böylesi tedbirlere herkesten daha fazla muhatap olması nedeniyle sürekli temel hak ve özgürlüklerine müdahale edilmesi arasında adil bir denge bulunmadığı kabul edilmelidir.

Öğretide, mevzuatta ve uygulamada iç içe olan durdurma, kimlik sorma,

69 Mesut Bedri Eryılmaz, *Türk ve İngiliz Hukukunda ve Uygulamasında Durdurma ve Arama*, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2003, s. 149; İlyas Şahin, "Türk Ceza Yargılaması Hukukunda Koruma Tedbirleri Bakımından Esas Alınan Şüphe Kavramının İncelenmesi", *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, Cilt 20, Sayı 3, 2014, s. 116.

70 "...önleme araması kararına istinaden...aracın saat 14.30 sıralarında durdurulduğu, araçta yapılan aramada herhangi bir suç unsuruna rastlanılmamasına karşın, sanıklardan ...'nin yapılan GBT sorgusunda uyuşturucu madde suçundan kaydının bulunduğu tespit edilmesi üzerine ...araçta ve sanıklar üzerinde yapılan detaylı aramada;... amfetamin içeren hap ile...esrarın ele geçirildiği somut olayda;... Adli arama kararı gerektiren bir olayda önleme araması kararına dayanılarak ya da koşullarına uygun olmayan arama kararı üzerine yapılan arama hukuka aykırıdır." Yargıtay 20. C.D., T. 19.03.2018, E. 2018/643, K. 2018/1456 sayılı kararı.

71 Yargıtay 19. C.D., T. 08.02.2016, E. 2015/10768, K. 2016/1305 sayılı kararı, muhalefet şerhinde ifade edilen "mevzuatımızda, sabıkalı veya GBT kaydı olanları olağan şüpheli sayan bir düzenleme mevcut değildir." ifadesine katıldığımızı belirtmek isteriz.

arama gibi tedbirlerin hem uygulamacı kolluk tarafından doğru biçimde uygulanması için yeknesak şekilde öğrenilmesinin hem de halkın söz konusu tedbirlere ilişkin bilgilendirilmesinin önemine işaret edilmiştir.⁷² Kanaatimizde de söz konusu tedbirlerin yanlış uygulanmasına yönelik olumsuz sonuçlardan kaçınmanın en başta çözümü yeknesak ve mevzuata uygun bir uygulama geliştirmektedir. Diğer yandan yukarıda işaret ettiğimiz “yoklama suretiyle kontrol” hususundaki AÖAY düzenlemelerinin Anayasa ile uyumlu hâle getirilmesi önem arz etmektedir.

Sonuç/Değerlendirme

Önleyici kolluk tedbirlerinin uygulanmasında karakterin göz önünde bulundurulduğu en yaygın uygulama Genel Bilgi Toplama sistemine kayıttır. Böylesi bir kayıt sistemi önleyici kolluk faaliyetlerinde oldukça önemli işlevleri haizdir. Haklarında yakalama emri, tutuklama kararı veya yurtdışına çıkış yasağı bulunan kişilerin kayıtları yakalanmalarını sağlamak amacıyla; yakalanmış olsalar da belirli suçlardan haklarında kovuşturma yürütülen kişilere ilişkin kayıtlarsa istihbari bilgi toplama amacıyla tutulmaktadır. Böylesi kayıtların gerekliliği önleyici kolluk faaliyetlerindeki önemine istinaden tartışmasızdır. Buna karşılık mevzu hukukumuzda GBT kayıtlarının tutulmasına ilişkin Bilgi Toplama Yönergesi, Anayasa tarafından öngörülen temel hak ve özgürlüklerin sınırlanması rejimine aykırıdır.

En başta Bilgi Toplama Yönergesi kanunilik unsuru yönünden sorunludur. Esasen temel hak ve hürriyetlerin ancak kanunla sınırlanabileceği düzenlemesine karşılık Yönerge'nin dayanak olarak gösterdiği kanuni düzenlemeler doğrudan herhangi bir kısıtlama öngörmeyen soyut hükümlerden oluşmaktadır. Oysa kanunilik koşulunun gerçekleştiğinin söylenebilmesi için kanunun bir sınırlama öngörmesi, idareninse düzenleyici işlemiyle bu sınırlamanın ayrıntıları ve teknik noktalarına yer vermesi gerekmektedir. Bunun yanında hizmete özel olan Yönerge'ye herhangi bir kişinin ulaşması ve tedbire hangi durumlarda başvurulabildiğini öngörmesi de mümkün olmadığından kanuniliğin gereklilikleri olarak öngörülebilirlik ve belirlilik de söz konusu olmamaktadır.

Yönerge'nin 9/b maddesi kapsamına giren suçlardan hüküm giyenlere ait bilgi formları ölümleri veya haklarında mahkemelerce verilen gaiplik kararına istinaden iptal edilmektedir. Yakalanmış olsalar dahi GBT kayıtlarının silinmesi usulünü öngörmeyen söz konusu düzenlemenin kişinin maddi ve manevi varlığını geliştirme hakkıyla ve cezaların ıslah edici olma amacıyla bağdaşmadığı açıktır. GBT kayıtları silinmeyen, diğer bir ifadeyle yeniden başlama şansı

⁷² Yenisey, Nuhoğlu, s. 323.

verilmeyen bir kişinin ıslahı, yeniden sosyalleşmesi ve topluma kazandırılması mümkün değildir. Geçmişte işlenen suç veya gerçekleştirilen diğer kötü davranışların herhangi bir zaman ve çoğunlukla bağlam sınırlaması olmadan düzenli bir şekilde kişinin karşısına çıkarılmasının ve suçun önlenmesi amacıyla hizmet ettiği ölçünün dışında kişinin tekraren “yargılanmasına” sebebiyet vermesinin ıslah edici olmayacağına kuşku yoktur. Böylesi bir durum özel önleme bakımından da fonksiyonel değildir. “*Bir kez hata yapan kişinin, yeniden başlama şansı olmayacağı bilgisi, hataların tekrar edilmesinin önündeki önemli engellerden birini ortadan kaldırmaktadır.*”. Kendisine sosyal bir alan yaratamayan bir kişinin yeniden sosyalleşmesini beklemek gerçekçi de olmayacaktır.⁷³

Sözü edilen itiraz ve nedenlerle önerilerimiz şu şekildedir:

- Öncelikle GBT sistemi hakkında yasal düzenleme yapılmalı; tedbirin süresi, kapsamı, tedbiri uygulamaya yetkili kişiler kanunda belirlenmelidir.
- Yakalansalar dahi belirli suçları işlemiş kişiler yönünden tutulan kayıtlar bakımından azami bir süre öngörülmelidir.
- Bu yönde yapılabilecek herhangi bir düzenlemede suç işlenmesinin önlenmesiyle kişinin maddi ve manevi varlığını geliştirme hakkı, genel olarak özel hayatın gizliliği, özel olarak kişisel verilerin korunması hakkıyla korunan menfaatler arasında adil bir denge gözetilmelidir. Bu bağlamda özellikle belirlenecek azami süre söz konusu menfaatleri etkisiz kılmayacak şekilde tayin edilmelidir.
- Uygulamada genel olarak durdurma ve GBT sorgusuna eşlik eden önleme araması tedbirleri konusundaysa söz konusu iç içe geçen önleyici tedbirlerin yanlış uygulanmasına yönelik olumsuz sonuçlardan kaçınmak için yeknesak ve mevzuata uygun bir uygulama geliştirilmeli, mevzuatta dağınık ve farklı kavramlarla ortaya konulan bu tedbirlerin uygulamacıya sistematik biçimde aktarılması sağlanmalıdır.
- Bir tür önleme araması olmasına karşılık yoklama suretiyle kontrol kavramıyla ifade edilen kurumun düzenlendiği AÖAY ile Anayasa uyumlu hâle getirilmelidir.

73 Usluadam, s. 332.

KAYNAKLAR

- Alkan, Nurettin; Karamanoğlu Yunus Emre, “Öngörüye Dayalı Kolluk Temelinde Önleyici Kolluk: Rusya Federasyonu’ndan Örnekler”, *Güvenlik Bilimleri Dergisi*, Cilt 9, Sayı 2, 2020, ss. 387-418.
- Alpsoy, Zeliha, “PVSK m. 4/A Kapsamında Durdurma ve Kimlik Sorma”, *Yıldırım Beyazıt Hukuk Dergisi*, Cilt 9, Sayı 1, 2024, ss. 1-49.
- Anderson, Barrett J. “Recognizing Character: A New Perspective on Character Evidence”. *Yale Law Journal*, Cilt 120, Sayı 7, 2012, ss. 1912-1968.
- Aydın, Necmettin, “Genel Bilgi Toplama Yönergesi ve GBT Uygulaması”, ss. 169-193, <http://www.muhammedbalci.com/hukukdunyasi/makaleler/birikimlerIII/126.pdf> (14.03.2024).
- Bostancı Bozbayındır, Gülşah, “Karşılaştırmalı Hukukta Delil Değerlendirme Yasakları”, *Terazi Hukuk Dergisi*, Cilt 14, Sayı 157, 2019, ss. 1746-1765.
- Böhm, Maria Laura, “Endanger Law: War on Risks in German Criminal Law”, Ed. Gunnar Duttge; Sang Won Lee, *The Law in the Information and Risk Society*, Universitätsverlag Göttingen, 2011, ss. 145-164.
- Börekçi, Eşref Barış, “Yeni Düzenlemeler Işığında Önleme Aramaları”, *Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 17, Sayı Özel, 2020, ss. 89-113.
- Çiçek, İbrahim, “GBT (Genel Bilgi Toplama) Kayıtlarının Silinmesi”, *Terazi Hukuk Dergisi*, Cilt 8, Sayı 88, 2013, ss. 44-48.
- Corsini, Ray, *The Dictionary of Psychology*, Brunner-Routledge, New York, 2002.
- Çuhacı, Aysun, “Ulrich Beck’in Risk Toplumu Kuramı”, *Sosyoloji Dergisi*, Sayı 14, 2007, ss. 129-157.
- Çuhacı, Aysun, *Ulrich Beck’in Risk Toplumu Kuramı*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı, 2004.
- Damaska, Mirjan R. “Propensity Evidence in Continental Legal Systems”, *Chicago-Kent Law Review*, Cilt 55, Sayı 70, 1994, ss. 55-67.
- Dülger, Murat Volkan; Özkan, Onur, “Kolluk Teşkilatında ve Ceza Yargılamalarında Kişisel Verilerin Korunması: “Unutulan” Direktifin Kapsamlı ve Karşılaştırmalı Analizi”, *Ceza Hukuku Dergisi*, Sayı 42, 2020, ss. 85-149.
- Erdoğan, Irmak, *Yapay Zeka ve Profilleme Teknolojilerinin Ceza Muhakemesinde Kişisel Veri İşlenmesine Etkileri*, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2022.
- Eryılmaz, Mesut Bedri, *Türk ve İngiliz Hukukunda ve Uygulamasında Durdurma ve Arama*, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2003.
- Field, Stewart, “State, Citizen, and Character in French Criminal Process”, *Journal of Law and Society*, Cilt 33, Sayı 4, 2006, ss. 522-546.
- Gözler, Kemal, *Türk Anayasa Hukukuna Giriş*, 17. Baskı, Ekin Yayınevi, Bursa, 2021.
- Hançerlioğlu, Orhan, *Felsefe Sözlüğü*, 21. Baskı, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2013.
- Ho, Hock Lai, *Philosophy of Evidence Law Justice in the Search for Truth*, Oxford University Press, Oxford, 2008.
- Imwinkelried, Edward J. “The Use of Evidence of an Accused’s Uncharged Misconduct to Prove Mens Rea: The Doctrines That Threaten to Engulf the Character Evidence Prohibition”, *Military Law Review*, Cilt 130, 1990, ss. 41-76.

- Karakehya, Hakan, “Gözetim ve Suçla Mücadele Gözetimin Tarihsel Gelişimi ile Yakın Dönemde Gerçekleştirilen Hukuki Düzenleme ve Uygulamalar Bağlamında Bir Değerlendirme”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 58, Sayı 2, 2009, ss. 319-357.
- Koçak, Hüseyin; Memiş, Kamile, “Bilgi Toplumunda Korku: Bilgi Güvenliği ve Risk Toplumu”, *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 20, Sayı 3, 2018, ss. 1-10.
- Korkmaz, İbrahim, *Kişisel Verilerin Ceza Hukuku Kapsamında Korunması*, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2017.
- Köksal, Tuğçe Duygu, “Bilgi Toplamaya Yönelik İstihbari Kolluk Faaliyetine İnsan Hakları Perspektifinden Bakış”, *Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Sayı 2, 2021, ss. 1745-1798.
- Kunter, Nurullah; Yenisey, Feridun; Nuhoğlu, Ayşe, *Muhakeme Hukuku Dahı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku İkinci Kitap*, 17. Baskı, Beta Yayınevi, İstanbul, 2010.
- Küzeci, Elif, *Kişisel Verilerin Korunması*, Turhan Kitabevi, Ankara, 2010.
- Lynskey, Orla, “Criminal Justice Profiling and EU Data Protection Law: Precarious Protection from Predictive Policing”, *International Journal of Law in Context*, Cilt 15, Sayı 2, 2019, ss. 162-176.
- Marshall, Gordon (Terc. Osman Akınhay, Derya Kömürçü), *Sosyoloji Sözlüğü*, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara, 1999.
- Masaroğulları, Güncel; Koçakgöl, Muhammet, *Psikoloji Sözlüğü*, Nobel Yayınevi, Ankara, 2011.
- Redmayne, Mike, *Character in the Criminal Trial*, Oxford University Press, Oxford 2015.
- Osmanoğlu, Bilal, “Genel Bilgi Toplama (GBT) Sisteminde Kişilere İlişkin Tutulan Kayıtlar Üzerine Bir İnceleme”, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, Cilt 26, Sayı 2, 2020, ss. 946-979.
- Özay, İl Han, “İdari Kolluk Adli Kolluk”, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, Cilt 72, Sayı 1, 2013, ss. 947-962.
- Özbek, Veli Özer, *Polis Hukuku ve Ceza Muhakemesi Hukukunda Temel Haklara Müdahaleler*, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2021.
- Şahin, İlyas, “Türk Ceza Yargılaması Hukukunda Koruma Tedbirleri Bakımından Esas Alınan Şüphe Kavramının İncelenmesi”, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, Cilt 20, Sayı 3, 2014, ss. 94-144.
- Şen, Ersan, “Polisin Durdurma ve Arama Yetkisi”, <https://sen.av.tr/tr/makale/polisin-durdurma-ve-arama-yetkisi> (14.03.2024).
- Usluadam, Asena, *Ceza Muhakemesinde Karakter Delili*, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2022.
- Yenisey, Feridun, *Kolluk Hukuku*, 2. Baskı, Beta Yayınevi, İstanbul, 2015.
- Yenisey, Feridun; Nuhoğlu, Ayşe, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 11. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2023.
- Yıldırım, Turan; Yasin, Melikşah; Kaman, Nur; Özdemir, Eyüp; Üstün, Gül; Tekinsoy-Okay, Özge, *İdare Hukuku*, 6. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2016.